

Huszár Sándor

NAPLÓLAPOK VI.

Magamtól féltem eleitől fogva

Erre Kolozsváron döbbsentem rá a hatvanas évek elején, nem sokkal azelőtt, hogy szorongásaimmal orvoshoz fordultam. Mert bántana, ha a napló tényanyagából valaki azt olvasná ki, hogy én itt bátorságomat bizonyítandó domborítok. Bár gyávának sem vagyok hajlandó vallani magam.

Tehát akkor marad a történet: az étellel írt *tanúvallomás*.

Esett pedig ez a következőképpen: igazgató voltam a kolozsvári Magyar Színházban, amikor egy téli estén – nem sokkal az előadás befejezése előtt – hazaindultam. Tél volt. Nagy hó lepte be a várost. Meg hideg. Az utcák emiatt is néptelenek. A színház a Sétatér városközpont felőli részén van, a lakásom átellenben, a Sétatér tulsó felén a strandon és a sportpályán is túl, a kétvízközi új negyedben volt. Egyenesben jó kilométernyi távolság, kerülő úton kétszer annyi. Csak pillanatra álltam meg a színház előtt és eldöntöttem, hogy a rövid utat választom. Pedig a százados fák között elég gyér volt a világitás. És a járt utak olyan távolra estek, hogy oda talán a segélykiáltás is nehezen ért el. S ha elér, ki boldog bemenni valakiért a vészbe? Akkor inkább siketnek teszi magát. És a helyi lap tele volt akkoron efféle rémtörténettel, hogy embereket raboltak ki a sétatéren. És én mégis!

Mert fáradt voltam. És lefekvés előtt még a családot is látni szerettem volna. És alig tettem meg száz métert, a sétatéri tó irányából duhaj hangokat hozott a hideg szél. Részeg hangokat. És a hó közel méteres, a kitaposott ösvényen alig fér el egymás mellett két ember. Megtámadhatnak! – nyilallott belém a felismerés. Vissza kellene fordulni – alkudozott bennem a józan ész. De a lábam nem akart megállni! Annak ellenére, hogy a duhajkodók közeledtemre érzékelhetően hangosabbak lettek. Hámatat kiverte a veríték a félelemtől. De éreztem, hogy nincs visszafordulás. Önmagamba vetett hitem omlik össze, ha én ebben a helyzetben megfutamodok. Éreztem: az önbecsülésre nagyobb szükségem van, mint az arcom épségére, a télkabátomra, esetleg a zsebemben lévő pár százasra.

A többi már lényegtelen. Két, jelentéktelenségét kompenzáló szolgalegény akarta elhíttetni önmagával, hogy rém félelmetes. És nagyon gyanús lett nekik az én rendíthetlenségem. Nem vagyok én civil rendőr? Nincs a zsebemben revolver?

Szóval, mikor közelükbe értem, s természetes alakomat is felmérték, hangosan rámköszöntek: jóestét nagysásúr...

Nahát így tessék olvasni e feljegyzéseket.

1970. okt. 30. péntek

Ma megjelent a lap második száma. Szörnyű összecsapásaim voltak a központi bizottság sajtóosztályával. *Vela Nicolae* a főnök-helyettes ki is mondta: azzal, hogy állandóan a nemzetiségi specifikumon lovagolunk, idegen test vagyunk a sajtóban. Mit kell annyit emlegetni, hogy román, magyar, szász, sváb vagy más nemzetiségű, hiszen az olvasók a végén azt kezdik hinni, hogy különbség van közöttünk.

Rögtön átláttam, hogy ez vagy valóban analfabéta, vagy nagyon tökéletesen játssza az analfabétát.

Van egy javaslatom mondtam neki: hívjuk össze a központi bizottság magyar tagjait és a sajtóban vezető szerepet játszó írókat. *Vela* határozottan elutasított. – Beszéltem én *Domokos Gézával*, meg *Bodor Pállal*, és az nekem elég volt. Ugyanazt mondják, amit maga.

És közben a KB sajtófőnökével, *Sion Burjorral*, olyasmiről kell vitatkoznom, hogy mit jelent – pontosan az én cikkemben – az itt és most. Magyarázom. Erre felüvölt: – Akkor ird ezt: itt Romániában és most a szocializmus építésének idején!

Kénytelen voltam megsérteni: de hiszen ezt már egy érettségizett ember is tudja, hogy a "Hic et nunc" egy latin mondás magyar fordítása...

A válasz: Érdekes, hogy amikor ellenünk szól, elismeritek a latin eredetünket. Azt már nem vallottam be neki, hogy csak a műveltségét ismertem el.

Maradnak tehát az elvek. Marad az a pár sor, amit sikerült – nehezen! – elhelyeznem a mai szám homlokterében. Ez a mai vezércikk és a mindenkori hitvallás.

HOGY HELYTÁLLJUNK

az emberségért az ősi talajon! Ez a feladat. A törvény ez. A lét parancsa szólal meg "az adott világ varázsainak mérnöke" ajakán.

Ezért örökérvényű és ezért jelszava mindenkinek, aki a lét szövegeit és felelősségét vállalni kényszerül. Aki hisz és mond. Aki mond és hisz. Aki a cselekvés kényszerével veretett meg. Aki számára a vegetálás a lét törvényeivel való visszaélést jelent. Aki nem ismeri el a meghunyászkodás jogát. És nem ismeri el – árától függetlenül – a hosszú élet örömét sem.

Navigare necesse est, vivere non est necesse.

Tenni, amire rendeltettünk, hajózni vagy rakétával csillagközi tereket bejárni, keresni a sejt titkait, vagy az emberek közötti egyetértés módozatait, szerkeszteni lapot, vízierőművet, tenni, tenni, tenni – kell! Élni? Élni mindentől függetlenül és halált megvető eresz alá húzódással, suttogva és gyanú görgetve, zabálni eszmepiknikéken olcsó ételeket, és csordaerkölcsökkel egyéniséget mímelni, élni így – nem szükséges!

Nem én kiáltok. Tovább adom az ígét, ami a történelem mélyéről visszhangzik. Helytállni! Az emberiségért. Önmagunk embervoltáért. Amerikát felfedezni csak így lehetett. És önmagunkat megtalálni is csak így lehet. Helyünket a nagy és kis világban egyénként és kollektivitásként egyaránt. Ez a fennmaradás egyetlen útja. A cselekvő mozgás az esendő ember egyetlen mentsége. Mert Ikaroszt a repülés vágya és megkísérlése tette hallhatatlanná, nem a lezuhanás feletti kétségtelenül indokolt panasz.

Hej, testvérem! Kit éberen vigyáz a vilányrendőr és életveszélyesen fenyeget a dinnyehéj, ki a tudósok megállapítása szerint a késő kőkorszak fenyegetettségéi adagját hordod félelemszükségletként az idegeidben, s aki mégis minden sejtoddal, serdülő gyerekeddel és sarjadóvetésszel, lapot kinyitó mozdulatoddal élsz és éltetsz, hiszel és hinni kényszerítesz. Hej, testvérem, térben, időben, nyelvben és gondolatban, vár bennünket az örök talaj. Az amit minden korban így fejeztek ki költők és realpolitikusok: itt

és most. Ez a mi létünkre szabott örök talaj.
Az emberiségnek itt van szüksége ránk.

Itt élni történelmi sors.

Itt élni az emberiségért való helytállás
szintjén és akarásával – történelmi hivatás.

1970. november 1. vasárnap

A pénteki megjelenés után hazarepültem Kolozsvárra. Innen a Szamos partjáról, a békéből nézek vissza az eltelt napok harcaira. És sok érdekes dologra nyílik rá lassan a szemem. Például arra, hogy hónapok, évek vergődései árán lassan utakat találok a hatalom felé. Íme egy útvonal: mikor a központi bizottsági sajtóosztállyal küszködtem, legtöbbször Méliusz Jóskához szaladtam át. Akinek barátja Eugen Jabeleanu, Geo Bogza és számos első vonalbeli román író. Illegalista kommunista volt és Gaál Gábor legközelebbi munkatársa. 1949-ben nem tudom milyen elhajlás címén letartóztatják és lehúzz hat vagy hét évet. Miatta a feleségét Klárit is elviszik, aki a börtönben meghal. Eleinte azt mondja öngyilkos lett, később kiderül, hogy megölte a szekuritáté. Péter, a kisfiuk egyedül marad, az események hatása alatt pedig megőrül és ma is a marosvásárhelyi Klinika Elmegyógyászatán él és fog élni élete végéig. A sors és a rendszer ironiája: nyugdíjat kap. Emellett Méliusz kitűnő író. Tehát ez Méliusz? Potenciálisan többennél. Ugyanis letartóztatásakor Vincze János – Románia háború utáni első magyarországi nagykövete – szintén régi kommunista harcos (hivatalosan Ion Vinte), épp belügyminiszterhelyettes. Ő ismeri Méliuszt, de letartóztatja. Így aztán mikor Jóskát rehabilitálják Vinczének lelkiismeretfurdalása van. Vagy büntudata a régi harcostársal szemben. Mások szerint: fél, hogy Jóska feljelenti, és a hatalom őt áldozza fel a magyar kommunisták letartóztatása miatt. Mert hát Méliusz egy egész csapat magyarral bukott le. Én ugyan ezzel nem foglalkoztam, de ha jól tudom Kurkó Gyárfás, Ba-

logh Edgár, Demeter János és mások voltak a csoportban, és végülis a Magyar Népi Szövetség feloszlását indokolták ezzel a perrel. És még mindig nincs vége, mert Vincze most vezető központi bizottsági aktivista és Méliusz alázas szolgája. Tehát, ha Jóska engem támogat, akkor Vincze az apám és Vinczének hatalmas a cinkos köre, hisz a párt ellenőrző bizottságának alelnöke is volt, sok mindenkiről sok mindent tud. De Vincze felesége Constanta Craciun, aki egyetemistaként, a háború alatt került börtönbe, mint kommunista és aki szinigazgatóként nekem miniszterem volt. És aki egy kivételesen rendes és demokrata asszony. Aki – azt kell mondanom – tisztelte az én ifjonti idealizmusomat és aki ahol lehetett segített. De a lánc itt sem ér véget. Constanta nagyon jó barátságban van Vaszile Vaidaval, a Kolozs megyei pártbizottság első titkárával, akiről már sokszor elmondtam, hogy nagyon pártfogolt. És íme a valódi poén: a párt központi bizottságának mai titkára, Ceausescu beszédeinek fogalmazója Dumitru Popescu Constanta helyettese volt a művelődési minisztériumban és erősen kötődik volt főnökéhez. Tehát, amikor én nála megjelenek, akkor ez a hadsereg jelenik meg. Plusz Király Károly a párt végrehajtó bizottságának tagja, tehát a Popescu még KISZ-ben felszedett régi barátja és szövetségese.

Egy másik vonal a Fazekas Jánosé, aki miniszterelnök-helyettes és aki egy más csoportosulást képvisel. És aki mélyen magyar. És van egy harmadik szövetségese is, amely ugyan nem nyúlik olyan magasba, de amely mégis nagyon erős: a korrupció. – Pénzért Romániában apát-anyát lehet vásárolni.

Mégis hogy van az – kérdem én is magam –, hogy élethalál harcot kell vívnom minden nap holmi aparátscikkokkal?

Ez is egyszerű: Ceausescu a pártaparátusra alapítja a hatalmát. Az aparátus zöme – főleg a végrehajtó rész – szellemileg, erköl-

csileg tudatosan szelektált *értéktelen nép-ség*, amelynek mégis hatalmas vagyona van, amihez élete árán is ragaszkodik: Ceausescu bizalma.

Nos e két menetszlop között caplatok – én is. És azt hiszem, hogy itt együtt menetek sok román, német és magyar emberrel, olyannal, akinek az a kényszerképze, hogy cselekedeteivel a népet szolgálja.

Mindezt azért írom le, mert úgy érzem mutáció történt – legalábbis látszólag – az erőviszonyok tekintetében. Pénteken a második szám megjelenésének napján meglátogatta a szerkesztőséget a központi bizottság sajtóosztályának vezetőse, élén Sion Bujorral. A vizskit én adtam. A gratulációt ők hozták. A "bensőséges" ünnepség zenitjén egy pohárköszöntő címen Bujor döbbenetes dolgot mondott: ne vegyük rossznéven, ha belenyúlnak a szövegekbe, hisz ez a pártfeladatuk. És főleg ne menjünk sírni sehová, se Popescu elvtárshoz, se – mint a költségvetésügyben – Gere elvtárshoz, senkihez. Maradjon ez a mi konyhánk. Elmondtam a dolgot Vincze Jánosnak, aki tökéletes ismerője az apparátusnak. Mosolygott. Ez kétségtelen siker – mondotta. – De azért maga csak vigyázzon. – Egy normális ember azt hiszi, hogy a történetek az erejét jelzi. Ez nem normális világ. Szerintem ez annak a jele, hogy a nyomás fokozódik. Csak a módszerek változnak.

November 5. péntek

Hétfőn este értem vissza Bukarestbe. Ma hívatott Vincze János. Azt mondta: hamar igazam lett Bujort illetően. Miért? Bujor összeszedett aktivista-információkat a lapról, és azokat a megjelent számokkal együtt átküldte Gere Mihálynak, a Magyar Dolgozók Tanácsa elnökének, bizonyítván, hogy a lap nacionalista, szeparatista hangot üt meg. Gere – Vincze szerint az ő tanácsára – magyar aktivistáktól és közéleti tekintélyektől

kért nyilatkozatokat, akik azt írták, hogy a sajtóosztály véleménye megalapozatlan. Gere ekkor felhívta Bujort és megkérdezte: adja tovább – mármint Ceausescunak – a feljelentést, mert íme milyen ellenvélemények vannak a kezében. Erre Bujor azt mondta: ne adja tovább, mert az ő cikkeinket érintő kifogásai olyan írásokra vonatkoznak, amelyeket ki kellett emelnie a megjelent lapból.

– A gazember! – kiáltottam fel.

– Maga csak legyen halk és elővigyázatos – intett Vincze.

Különben rovatot nyitottam a lapban olvasói véleményekből. Pár sort tudok közölni a beérkezett levelekből, de azt nagyon fontosnak érzem. Egyfelől a hatalom felé, védekezésül szánom, másfelől azért, mert ezek a vélemények engem igazolnak. Érdemes volt kockáztatni! Íme egy a sok levél közül.

T.

Huszár Sándor úrnak

a "Hét" szerkesztőjének

Kedves Barátom! Pár évvel ezelőtt Magyarbikalon jártál és ottan találkoztunk. Azóta nyugdíjba mentem, Zsibón vettem házat, itt lakom a Május 1. utca 16 szám alatt. Ha erre visz utad, elvárom, hogy felkeressél.

Ezután áttérek levelem tulajdonképpeni tárgyára. Kezembe került ugyanis "A Hét" című lap és arra figyeltem fel, hogy Te vagy a főszerkesztő. Mi a manó? Huszár Sándor volt színigazgató jönevű szépíró most újságszerkesztő lett? Hát igen. Jókai Mór tehetséges tájképfestő is volt, Petőfinek színészi ambíciói voltak. Leonardo da Vinci feltalálónak is kiváló, Vilmos császár üres óráiban fát fűrészelt, satöbbi. Kezdett a dolog érdekelni és elhatároztam, hogy én leszek a "nyájas olvasó", aki megírja barátilag az igazat. Úgyis ez volt mindig a mesterségem.

Ami az újság külalakját illeti – talán a legmegfelelőbb –, nem szeretem a nagy lepedőújságokat. Az is jó, hogy a rovatbeosztások a lapok sarkán láthatók, mindössze több

teret adnék a művészeti és a tudományos rovatnak a többiek rovására. A papír elég jó, a szöveg olvasható, mindössze az illusztrációk homályosak, ami elég kár.

Az első és második szám van előttem. Mindkettőben a bevezető cikket írtad. *Okos írás*. Ezzel úgy gondolom eleget mondtam. Mindössze nem találok benne Huszár Sándornak a sajátos derűjét. Azért kivált a második tetszett nekem. Ami a tartalmat illeti, utalok arra, amit bevezető cikkedben írtál: "A Hét" szerkesztői lapjukat a művelődni vágyó olvasónak szánják, nem az egyes szakterületek kisszámú értőinek"

Hát kérlek szépen sajnos lapodnak ez a legfőbb hibája. A legtöbb cikk úgy van megírva, mintha csak szakemberek olvashatnák, de legalábbis egyetemi tanárok. Igen sok bennük a terminus technikus (pardon: szakkifejezés) stb.

Egy művészeti-, tudományos-, társadalmi lapnak magának kell olvasókat nevelni – kivált itt és most. De hogy ezt megtehesse, kerülnie kell mindenféle tudományos "homályt". Mert különben elkedvetlenednek az olvasók.

Azért vannak kivételek is. Részletes bírálatra vegyük a második számot. Azért ezt, mert egy folyóiratnak az első száma rendszerint még teljesen kiforrotlan, és itt is már a második számnál jelentős nivóbeli emelkedés látható. Nem veszek sorba minden cikket, mert akkor igen hosszadalmas volnék, csak azt ami engem jobban érdekelt. Lássuk először is azt, ami jó. Jó a *Benczédi Sándor*-ról szóló Kányádi cikk. Egyetlen hibája, hogy kevés. Benczédi sajátos egyedülálló művészete egy külön számot megérdemelt volna, de legalábbis négy oldalt. Ezzel szemben kevesebb helyet kapott mint egy tizedrangú jugoszláv költő, aki senkit sem érdekel. Nagyon szép és kedves cikket írt *Benkő Samu* az udvarhelyi kollégiumról. Érdekes a századunk rovatban Tabuis cikkének fordítása a régi

Népszövetségről. A kritikák közt egy gyöngyszem *Majtényi Erik*: Golding kontra Verne Gyula című írása. Kár, hogy nem írta hosszabbra.

Nagyon érdekelt volna még a színházi rovatból a *Veress Dániel* Véres Farsang-járól írott cikk. Elvégre erdélyi történelmi drámáról van szó. Mit vár az ember ilyenkor? Először is részletes tartalmi ismertetését a színműnek, a szereplők jellemzését, az író felfogását az eseményekről, mennyire sikerült neki a történelmi háttérrel szemléltetni, a színesek bírálatát stb. Ezzel szemben mit kaptam? Rettenetes nyakatekert körmondatokat, akárcsak Horatius-nál (Mindig utáltam Horatius-t). Tudományos kalandozást, több mázsa nagyképűséget. Meg voltam döbbenve, mi akar ez lenni? Őt idegen nyelven tudok, de ha egy francia, vagy német szöveget olvasok, hamarabb megértem, mint a magyar szavaknak ezt a zagyva halmazát.

Az igazságnak tartozom azzal, hogy háromszori elolvasás után kezdett valami derengeni, hogy nem is olyan nagy hülyeség az a cikk, mint ahogy első olvasás után kinéz, de így is mintapéldánya lehet annak, hogy hogyan nem szabad írni. Egy *Karinthy Frigyes* kellene, hogy alaposan lecsúfolja az ilyen kisiklásokat. Gondolom valami színházi ember kell legyen, aki elkövette. Kortinahúzgáló, rendező, vagy színi-iskolai tanár. Előbbi esetben inkább megbocsátható, de utóbbi esetben kellett tanulja, hogy írni magyarul, szabatosan és világosan kell. Ez a cikk pedig nem magyaros sem nem szabatos, és a legkevésbé világos.

A többi cikkről nem kívánok írni. Csak még annyit jegyeznék meg, hogy egy alapos irányításra rászorulna valamennyi. Ez a főszerkesztő dolga, bár nem szívesen fogadják az írók.

A lapod különben így is megéri az egy lejt, de egy Huszár Sándor által szerkesztett lapnak egy lejtért tíz lejt érőt kell adnia!

Ne haragudjál, hogy megírtam a véleményemet szabatosan, magyarosan és világosan.

A régi barátsággal üdvözöl
 Bitay Lóránd
 nyugalmazott református lelkész

Zsibó, 1970 XI. 2.

November 7. szombat

Pár napig Bukarestben volt *Sütő Andris*. Elmondta, hogy egyik estét Vincze Jánossal töltötte, aki el van tőlem ragadtatva. Azt mondta: ezek itt megszokták, hogy a beosztott mélyen meghajol és végrehajt. Ez a Huszár egy modortalan. Ez képes megmondani, hogy valami hülyeség. És akkor ezek nagy szemeket meresztenek. Persze – folytatta Vincze Sütő diszkréciójában bízva – két év alatt ügyis kinyírják Huszárt, de addig ki kell tartanunk mellette.

November 10. kedd

Ma a következő szöveg érkezett postán:

Munkaértekezlet Marosvásárhelyt

Az Új Élet és A Hét képviselői az elmúlt napokban kerekasztal értekezletre gyűltek egybe, ahol is megtárgyalták a két lap közös problémáit.

Az Új Élet és A Hét találkozóján részt vett Sütő András A Hét cikkírója, valamint Nagy Pál, A Hét vásárhelyi főmunkatársa. Számos, fontos kérdés megtárgyalása után sor került az együttműködés gyakorlati kivitelezésére. Megállapodások is születtek. Így például A Hét vásárhelyi szerkesztője az Új Élet egyik szobájában kap íróasztalt, fiókos-tul; ugyanakkor – ha kávéosztás ténye forog fenn –, A Hét munkatársa is jogosult kávéfogyasztásra. A megállapodás értelmében ezt a gesztust az Új Élet főszerkesztője iránt Huszár Sándor Bukarestben viszonozza, esetleg

whisky-vel kiegészítve.

Sütő András
 levelező

November 10. kedd

Hajnali nyolckor felszólt a pártszálló ügyeletes kapusa, hogy azonnal menjek fel a Központi Bizottsághoz, Bujor elvtárshoz. Sitetve magamra kapkodtam a ruháimat és – balsejtelmekkel telve – szaladtam a Fehér Házba.

Már az is vészjósoló jel volt, hogy amint megérkeztem a titkárnő azonnal bebocsájtott. Mikor pedig beléptem a legalább húsz méter hosszú kabinetirodába Bujor állva fogadott.

– Na gyere szépfíú! – mondotta metsző hangon. – Számolnivalóm van veled.

– Jövök – mondtam, nyugalmat erőltetve magamra. Sőt azt kell mondanom, hogy sokkal kevésbé ijedtem, mint ahogy azt Bujor eltervezte. Akkor már ugyanis túl voltam egy-két vele való összecsapáson, és ha nem is lettem a balkáni haremodor szakértője, annyit már tudtam, hogy az ellene való küzdelemben nem vagyok egyedül. A hetvenes évek elején úgy nézett ki, hogy Ceausescu hatalmi ambíciója felhozott egy olyan értelmiségi réteget a vezetői székbe, akik tudva tudták, hogy az ilyen Bujor-féle talpasok minden értelmes cselekedetnek egyként ellenségei és csak legfőbb parancsnak engedelmeskednek, de akár apjuk ellen is.

No meg aztán volt egy kis hazai hozomány is. Én Kolozsváron egy külvárosban gyerekeskedtem, ahol az élet megtanított, hogy vagy meg tudom védeni magam, vagy elviselem az erőszakot, harmadik út nem lehetséges.

– Hát idefigyelj! – sziszegte Bujor –. Hát nem volt itt nekem elég csavargó csirketolvaj, öntudatlan skriblerem? Hát te még újabakkal gazdagítottad ezt a csodálatos kollekciót?

– Nem értem, hogy az elvtárs mire céloz – mondtam tisztelettel, de majd hogyanem kihívóan.

– Na majd mindjárt megérted – mondtam fenyegetően –. Mindent el fogok követni, hogy megértsed! – Mondd, van nálad egy Walter?

– Mármint egy Walter nevű munkatárs? – kérdeztem érthetőn élénken. – Nincs. Nálam Walter nevezetű egy sincs.

– Várj!

Felvett az asztalról egy dossziét és felütötte.

– Egy Walter Hugó...

– Olyan aztán pláne nincs.

– Walter Hugó Ágoston – olvasott bele a dossziéba mégegyszer.

– Ágoston Hugó van – ismertem be.

– Na erről van szó! – csapta le a nagyobb hatás kedvéért a dossziét. – Tudod mit csinált ez a ... ez a Walter Hugó?!

– Ágoston – vágtam rá.

– Tudod te, hogy ez mit csinált az éjszaka? Ő és egy másik csibész. Ugyancsak újságíró!

– Mit csináltak?

– A magyar himnuszt énekelték! – kiáltotta és fűrgé mozdulatokkal előttem termett.

Hallgattam. De az agyam működött. Tudtam, hogy a válaszomtól sok minden függ. Nem Ágoston Hugóról van itt szó, sokkal többről. A szerkesztőség megregulázásáról, amely újabb számaiban eredményesen kereste a hangját. Annyira eredményesen, hogy Bujor megszámloltatta: hányszor szerepel ez a szó "magyar" és hányszor ez "román", vagy pláne az, hogy "haza". Erről volt itt szó!

– Na most halljalak – ragyogott.

– Bujor elvtárs – szólaltam meg, mikor végülis szólóni engedett.

– Volna nekem egy kérdésem...

– Neked? Kérdésed? – kapkodott levegő után.

– Igen. Nem is kérdés, kérés. Én nem azt kérem, hogy hozzák ide azt a rendőrt, aki az esetet jelentette.

– Mit? – visított fel. – Te nem hiszel nekem? Itt van a rendőrségi jelentés! Annak sem hiszel?

– Hiszem, nincs jogom nem hinni. Éppen ezért kérem, sőt most már kövelelem, hogy hozzák ide, nem azt a rendőrt, aki az ügyet jelentette, hanem hozzanak a bukaresti garnizonból egy rendőrt, aki tudja a magyar himnuszt.

Bujor rettenetesen meglepődött.

– Mit akarsz ezzel mondani? – kérdezte.

– Megmondom – válaszoltam a hatás látán kissé nyugodtabban. – Azt, hogy ha én, romániai magyar, éjjel, talán kapatosan, végigmegeyek a bulváron és énekelek, akkor minnek alapján bírálják el?

– Annak alapján, hogy énekelsz!

– Az egész más törvénycikkely. Az rendezavarás, és ezért nem szokták a párt központi bizottságát háborgatni! Itt másról van szó!

– Miről? – mondta visszamenekülve a gúnyolódásba.

– Arról, hogy ha valaki azért szólít le, mert az én kisebbségi magyar dalaimat énekelem, tételezzük fel, nem túl hangosan, akkor az én jogaimat sérti meg. Lehet, hogy ha egy szomszédos testvéri állam himnuszt énekl, főbenjáró bünt követ el. Ebbe nem szólok bele. Ez nem az én dolgom.

Pillanatig zavartan nézett rám: Ám annál ravaszabb volt, hogy egy csatát – ilyen könnyen – elveszítsen.

– Idefigyelj: én ezt a feljelentést a szemébe dobom.

Megtettem. Merthogy ő olyan kegyes.

– De te menj a szerkesztőségbe és mond meg annak a Walternek... Várj, tudom: Walter Hugónak, hogy ne énekeljen semmit. Érted? Semmit az ég világon!

És elbocsájtott.

Igy volt.

És ami a legfuresább, nem is törtem le.
Edződöm?

November 12. csütörtök

Kijött a négyes szám. Viszonylag könnyen úsztuk meg. Csak a *Bajor Andor* satirikus jegyzetét vették ki (Robin Hood rehabilitálása). Vela elvtárs Földessel tárgyalt és Laci látván, hogy a svábból lett román hazafi gyanúját nem tudja elaltatni, beleegyezett az írás kiemelésébe. – Na örvendek, hogy valamiben egyetértünk – fakadt ki ekkor Vela. – Kolozsváron ugyanis azt zúgják, hogy én durván beleavatkozom a lap munkájába.

Nem tudtam kiröhögni magam, mert Földes tovább beszélt: – És még tudod miket mondanak? Hogy te engem háttérbe szorítasz és Gálfalvi Zsoltot favorizálsz. És tudod ez az információ honnan való? Tőlem.

Nagyon megdöbbentem. Éreztem, hogy további munkánk szakadékpártjához jutottam. Először azért, mert pár héttel ezelőtt Gálfalvi sírta el, igaz poharazgatás közben, hogy mi Földessel ki akarjuk őt készíteni. Sőt erre Fazekas János is felhívta a figyelmemet, hogy vigyázzak a Zsolt érzékenységére. Persze én eddig is vigyáztam, hisz Gálfalvi nem jószántából lett A Hét főszerkesztő-helyettese, hanem kényszer hatására. Mikor Földes kinevezését kiverekedtem, az apparátus – utóbb azt hallottam, Fazekas tanácsára – csak úgy egyezett bele a kinevezésébe, ha Gálfalvi lesz a második helyettes.

Ezzel szemben áll Belgrád bevétele. Vagyis az, hogy én a magam módján mindkettejüket szeretem. Szeretem Földesben azt a tulajdonságát, amit egyetlen könyvének címében törekvéseiről elárul, hogy amit tesz az "A lehetetlen ostroma". Tehát az, hogy olyan hülye, mint én. Gálfalviban szeretem a belőlem jelentős mértékben hiányzó diplomáciai érzéket és készséget. Földesnek igaza van, hogy a megriadt apparátus keresztitűzében és a különböző magyar érdekszövetségek azon

küzdelse közepette, hogy a lapot saját céljainak rendeljék alá, valamint abban a helyzetben is, hogy tökéletesen védtelenek voltunk, mert az első számot húszezer példányban nyomtuk, de *abból 10 ezer visszajött és a kutyának sem kellett*, nos hogy e szellemi közelharcban sokszor engedtem Gálfalvi óvatosságának, Földes értelmiségi lendülete ellenében.

Tehát Földesnek a lényegben nincs igaza, legalább annyira nincs, mint Gálfalvinak, aki a pártellenőrzés tatárjárása láttán szemrehányóan néz rám, hisz ő előre megmondta, hogy a Földes javaslatának ez lesz a sorsa.

De kinek van igaza? Nekem? Nekem a legkevésbé. Ugyanis a többletmunka – a szemmel láthatóan Istenkísértő szövegeket követő négy-tíz áttördelt oldal éjszakázásai – miatt a szerkesztőség fáradt és lázadozik. Nincs, mert Földes háttérbe szorításaért megvonja tőlem támogatását Méliusz, Gálfalvi kirekesztése miatt pedig Fazekas János miniszterelnök-helyettes haragszik.

Ezek után én kit és mit képviselek?

November 19. csütörtök

Megjelent az ötös is. Dél előtt gondoltam egy nagyot és felhívtam Sion Bujort. Kértem, hogy fogadjon. Nem volt boldog a kérésem hallatán. Meg is várattott istenesen. De végül bejutottam és mosolyogtam. Gratulálni jöttem Bujor elvtárs – mondtam a szegényt félretéve. Mihez? – csodálkozott. – Ma lejött hozzám *George Ivascu* (a Contemporanul főszerkesztője, akit a legjobb román lapszerkesztőként tart nyilván a közvélemény) és azt mondta emelt és ünnepélyes hangon: gyerekek (sokkal idősebb, mint mi) hát most már egy jó hónapja figyellek benneteket, a számaitokat frissiben lefordítottam és döbbenően jövök rá, hogy ti itt lapot csináltok. Nem szóltok senkinek semmit, csak lejösztok valahonnan a francból, vidékről és csináltok egy olvasható értelmiségi lapot. Hát én nem

gratulálok, mert én nem vagyok sem olvasó, sem impresszárió, csak egy öreg szerkesztő, de mondok ennél fontosabbat: működünk együtt. Veletek szívesen vagyok egy frontvonalban!

Bujor hallgat. Hiszi is, nem is. Végül megkérdi: jó, de te nekem mihez gratulálsz? – Ahhoz, hogy ebben a sikerben Bujor elvtársnak jelentős része van. – Na! – mondotta ő, jelezvén, hogy őt nem lehet ilyen olesón átverni. – Egy pillanat – folytattam, mert azért én is tanultam ezt-azt a külvárosban. – Épp abban látom a Bujor elvtárs nagy érdemét, hogy megteremtette az alkotó vita légkörét.

Ezt már értette. Sőt – csodák csodája! – értékelte is. Ugyanis ez számára öngazoló példa. Mindenki, az egész ország tudja, hogy kemény, durva. De íme – az ország legelső újságíró szaktekintélye – Ivascu a tanú rá: ahol pártos szellemmel, jóindulattal találkozik, ott ez az ő igényessége eredményre vezet.

November 29. vasárnap

A múlt héten olyasmi történt, amit végig gondolni is csak itthon, Kolozsváron merek.

Kedden megérkezett a szekus összekötőnk, egy alezredes, egy ismeretlen, jól öltözött ötven körüli úrral, akit bemutatott, hogy ő a főnöke. Az illető kezét nyújtott és közölte, hogy van központi bizottsági engedélye arra, hogy velem elbeszélgessem. Ugyanis létezik egy ilyen álszent regula is, hogy a közvetlen pártirányítás alatt álló intézmény vezetőjével az államvédelem csak így érintkezhet. Engem az ő engedélye egyáltalán nem lepett meg, mert már annak előtte kifejtettem az alezredes összekötőnek, hogy engem bár mikor felkereshetnek, engedély nélkül is. Inkább én adjak felvilágosítást, magyarázatot dolgokra, mint hogy – úgymond – hiba történjen. Nos – magabiztosságomat látva – a Főnök azonnal a lényegre tért: sajnos súlyos dolgot kell közölnie velem. Alapos bizonyítékok birtokában kénytelen elrendelni

Gelu Patcanu szerkesztő letartóztatását.

Megdöbbsentem.

Mindenekelőtt azonban ki is ez a dákoromán alak, és mit keres egy magyar szerkesztőségben?

Gelut én hívtam meg Bukarestbe, de nem az én kreációm. Azt kell mondanom, hogy egy vérbeli erdélyi román. Mindenekelőtt a magyarok iránti érzékenysége révén az. Ő tudja, hogy a magyar-román kérdés nem hatalmi kérdés. Mindig tudtam róla Kolozsváron is, hogy tiszta román, és pillanatig sem voltak iránta nemzetiségi jellegű fenntartásaim, még a legvadabb időkben sem. Gelu magyar klasszikusokat ültetett át románra, általános megelegedésre. Mégse vitte sokra. Ebben része volt latinos könnyedségének is. Szerette a könnyedséget, a felszabadultságot. Kissé talán felelőtlen is volt bizonyos esetekben. Megszámlálhatatlan felesége volt és számos hivatalos és nem hivatalos gyereke. Időnként állása is volt, főbérleti lakása – míg A Hét-hez nem jött – nem volt soha. Szóval olyan volt Gelu, amilyen volt, de mi, magyar kollégái szerettük. Így esett, hogy mikor a lapalapításra a megbízatást megkaptam az elsők között hívtam meg szerkesztőnek. Mégpedig nem pusztán haverságból. Gelu értett bennünket, magyarokat. Én tudtam, hogy nagyon sok szöveget kell a lapban közölnöm, amely eredetileg románul íródott, és azt is, hogy a magyar szövegeket kell különböző hivatalok számára *érthetően, árnyaltan* románra fordíttatnom. Tudtam azonban mást is, és ez jellemzi talán leginkább Gelut. Hogy ha kialakul egy normális viszony újság és olvasó között, akkor sokan jönnek majd le panasszal a fővárosba, akiket el kell kísérni minisztériumba, akiknek kérvényt kell írni románul, kihallgatást kell kérni stb. Tehát Gelu belső és titkos tanácsos volt mindenekelőtt. Na és persze remek ivócimbora! Mert ezt sem akarom elhallgatni.

És íme: le akarják tartóztatni. Annyi ta-

pasztalatom már volt, hogy rájőjnek azonnal, zseniális húzás a szekuritáté részéről. Mert egy román letartóztatásával félemlítenek meg egy magyar szerkesztőséget. Ki meri ezek után azt mondani, hogy nacionalisták? De ki mer ezután egyáltalán emberi szinten és nem rabszolgamódra megnyilatkozni.

Pillanat alatt szaladt át mindez az agyamon. Bólogattam egy darabig a Főnök szavait hallgatva, aztán döntöttem. Na – mondottam –, egy pillanat türelmet kérek. Csengettem Verának, a titkárnőnek. Kávét hoztattam a vendégeknek, majd a szekusok előtt szóltam, hogy hívja fel Dumitru Popescu elvtársat, a Központi Bizottság titkárát. A Főnök az utasítás hallatán majdnem lenyelte a kávécsészét, de szólni nem mert. És bejött a hívás. Röviden ismertettem a titkárnak a tényállást, majd így folytattam: Ön Popescu elvtárs tudja, milyen nagy nehézségek árán sikerült ezt a szerkesztőséget összehozni. Azt is, hogy munkásságunknak pozitív visszhangja van külföldön, elsősorban Magyarországon, de mindenekelőtt Erdélyben. Szeretném Önnel közölni azt az egyszerű tény, hogy ha ebből a szerkesztőségből politikai ok miatt egyetlen embert is letartóztatnak, akkor én vehetem a kalapomat, mert itt a lap következő számát én megjelentetni nem tudom. Mindezt az Ön iránti tisztelet okán mondom, hogy intézkedhessen a lap további megjelentetése érdekében.

Popescu végighallgatott, majd azt mondta, hogy hívjam a telefonhoz a szekus Főnököt. Mondtam az illetőnek, hogy miről van szó. Elsápadt. Átvette a kagylót és vigyázzba vágta magát. Ezt követően csak egy "értetem" hagyta el az ajkát. Aztán visszaadta a kagylót, intett a beosztottjának és elrohant.

Csütörtökön tértek vissza. De akkor szólt előre telefonon, hogy jön. És kérte, hogy hívjam össze a szerkesztőségi értekezletet. Megtettem. Nekiesett Gelunak. Hosszan elmondta, hogy milyen reakciók. Azt is, hogy le kel-

lene tartóztatni. De – és itt nyilatkozott meg a tulajdonképpeni korszellem – azt mondta neki: legyen hálás ezeknek a csodálatos kommunistáknak, magyaroknak és más nemzeti-ségűeknek, akik kiálltak a védelmében és vállalták, hogy megvédik üzelmeitől a társadalmat. Úgy bűnözőn tehát ezután – fejezte be a Főnök, aki állítólag tábornok, nevet is mondott, de az ezeknél mindig álnév –, hogy ha a legkisebb hibát is elköveti, bennünket jöteveit sodor veszedelembé.

Gelu – okosan – vette a lapot. Felállt. És mindent megfogadott. Ahogy a szekusok elementek próbáltam kifagatni. Annyit mondott, hogy egy A. nevezetű magyar újságíró, szesztestvér volt nála nemrég, akinek valóban felolvasott néhány verset. Igaz: szabad szájú versek voltak. Viszont az addig munkanélküli illetőt felvették az egyik magyar intézménybe. Hogy előtte, vagy utána vették fel az lényegtelen. A lényeg a helyzet, amiben élünk.

December 14. hétfő

Ma, amikor Kolozsvárról a fővárosba érkeztem, üzenet várt: menjek fel a Kultúr Tanács – vagyis a minisztérium – káderosztályára. Rettenetes szorongás közepette indultam el. Isten a tanúm: nem attól féltem, hogy leváltanak. Nem is tehetik meg, hisz az nagy öngól lenne, ha az általuk választott és favorizált bizalmi ember ilyen rövid idő alatt elhasználná. Az újabb konfliktustól reszkettem. Mert *mintha minden napra kitalálnának a morálom emelésére valamit.*

A káderigazgató nyájas volt és közölte, hogy jövő év tavaszán-nyarán – már nem is emlékszem – egy Iránba küldendő magasszintű küldöttség tagja leszek.

December 18. péntek

Az este átjött a pártotthonba – ahol még mindig élek – Vincze János, aki a hátunk

mögötti utcában másodmagával egy egész villát lakik. Telefonált a kaputól, hogy menjek le az ebédlőbe. Szóltam Gálfalvinak is. Ha jól érzékeltem Vincze ittás volt. Bár lehet, hogy csak a magatartásában bekövetkezett meredek változás okozta ezt a benyomást. Vincze ugyanis ezúttal kategórikus volt és szigorú. Kifejtette, hogy A Hét-nek nincs határozott arcéle és politikai álláspontja sincs. – Nafene! Hát ez mi? *Oldalról jön a támadás, vagy felülről? Ki biztosította támogatásáról ezt a kaméleont, hisz saját szakállára ő effélét nem tesz.*

Én, szavai hallatán felálltam és mondván, hogy fáradt vagyok visszamentem a szobámba. Gálfalvi másnap elmondta, hogy némi viszkik elfogyasztása után Vincze kifejtette: súlyosan vétkeztem a demokratikus értelmiségiek ellen. Lefényképeztettem magam egy notorius nacionalistával, és nem áttallottam a vele való fotót A Hét-ben is közölni. Nos? Ki ez a veszedelmes tömeggyilkos? Balogh Edgár, akit ő, Vinte Ioan belügyminiszter-helyettes fogatott le. Semmi baj, hisz mindez nézőpont dolga. De miről is van szó valójában?

Kolozsváron találkoztam a lap alakuló munkatársi gárdájával. Azért is, mert főleg tudományos dolgozókat hívtam, de azért is, mert más lehetőségem nem volt: a Korunk szerkesztőségében tartottuk az értekezletet. És a szerkesztőség nevében, mint házigazda megjelent és beszélt és ünnepelt bennünket Balogh Edgár a folyóirat főszerkesztő-helyettese. Sőt egy nagyon hasznos egyezségről is beszámolhatunk: lapunk kolozsvári munkatársa a Korunknál kap asztalt, a Korunk bukaresti képviselőjét pedig A Hét látja el.

Tehát itt – Vinte révén – írói klikkek közötti harc zajlik. Az említett írás és kép ugyanis egy héttel ezelőtt jelent meg. Ha a pártnak lett volna ellene kifogása kiveszi, de ha utólag jelentenek fel – ó hány ilyen esetünk volt! – akkor is hamarabb intézkedik.

Én tudok egy olyan irodalmi személyiségről, aki a napokban érkezett vissza fáradságos külföldi utazásáról...

December 22. kedd

Megyek haza Kolozsvárra. Megírtam egy levelet D. Popescu titkár elvtársnak: én teljesítettem a feladatomat, megszerveztem a lapot, ők nem – öten, három hónapja még mindig családuktól távol, szállodában lakunk. Ez így nem mehet tovább.

1971. január 15. péntek

A mai kalandnak története van. Múlt év november 3-án jegyzem fel, hogy a pártellenőrzés kiemelt a lapból egy lapszemlét. A sepsiszentgyörgyi Megyei Tükör Király Károly elsőtitkárral készített interjút, ahol arról beszélgetnek, hogy megoldódott Kovászna megyében az anyanyelven történő szakoktatás, s ezt ismertettük. *Andrei Vela*, KB osztályvezető helyettes, aki rangban Királynak a térdéig sem ér, bátran kiveszi az írást. Én azonnal felhívom Királyt, jelzem neki a tényt, de ezek – nem úgy, mint én – politikusok. A végrehajtó bizottság tagja azt mondja: nem tudom mit tartalmaz az Önök cikke, tehát nem avatkozom bele. Végül abban egyezünk meg, hogy e kérdésről külön cikket fog írni A Hét-nek.

November 10-i bejegyzés: Fazekas haragszik Királyra, mert állítólag ő vívta ki az anyanyelven történő szakoktatáshoz Ceausescu engedélyét és Király úgy játssza ki az interjúban, hogy ezt ő tette.

November 21.: kiszaladtam Királyhoz Szentgyörgyre. Elmesélte, hogyan szenvedett autóbalesetet a megyében Maurer miniszterelnök. Újra megígérte, hogy cikket ír.

December 14.: megérkezett a cikk és közölhetetlen.

Na most mi lesz? – Az lett, hogy felhívam s megmondtam, hogy én nem erre gon-

doltam. Nagyobb szabású dologra és hogy rövidesen lemegyek Szentgyörgyre és interjút készítek vele. Ez meg is történt, sőt a mai lapszámban meg is jelent. Persze könnyű ezt mondani, íme az ügy rövid kronológiája:

Csütörtök reggel hív Vela, hogy a Király-interjú helyett készítsünk tartalékanyagot. Azt is mondja, hogy egy óra múlva pontos választ kapok az interjú sorsát illetően. Két óra múlva hív. Azt kéri, hogy az anyanyelvi szakoktatás bővítése helyett – erről szól az interjú, mármint hogy a Székelyföld iparosítása nem mehet végbe magas képesítésű szakemberek nélkül, márpedig magas szakképzést ott csakis anyanyelven kaphat a szikulus – nos nincs bővítés, hanem csak arról van szó, hogy a párt fontolgatja a bővítés lehetőségét. Határozott viszont a Székelyföld ügyében: ilyent ő nem lát a térképen. Ha ragaszkodunk a megnevezéshez, tegyük idézőjelbe. Hát én ezt nem tudom elfogadni. Jön Bányai Jóska, a sajtóosztálybeli budihordó és bevallja: ő mondta Velának, hogy ez képtelenség, de hajthatatlan. Közben Gálfalvi elkezd tanulmányozni Ceausescu beszédeinek román és magyar nyelvű szövegeit. Kiderül, hogy a magyar szövegyűjteményben Ceausescu is Székelyföldet emleget. Nagy nehezen előkerül Vela és még nehezebben eljut a dolog a tudatáig. A válasza enciklopédiai: ha tíz perc múlva nem hív vissza, akkor a Székelyföld mehet.

Nem az a lényeg, hogy – nyilván – nem hív vissza. Inkább az, hogy Bányai – aki egy volt cipőgyári lakatos, aki most e szolgálatok fejében akadémikusoknak diktál – kap egy pohár konyakot, sőt aztán többet is, és bevallja, hogy Vela mit mondott, amikor ő úgy érvelt, hogy a Székelyföld, mint kifejezés használatos. Ha az idézőjel miatt kinevetik őket – mondotta a svájból lett román hazafi – akkor időt nyerünk, mert többet így nem írják.

Közben én elszaladtam D. Popescuhoz a

KB titkárához. Szerintem Bányai ettől rúgott be. Ugyanis ahogy visszajöttem, valósággal nekem rontott: – A Székelyföld-ügyet elmondtad neki? Dehogymondtam – válaszoltam. Akkor add ide a kezdetet, hadd csokolom meg. – Meg vagy örülve? – kérdeztem. Azt mondja: – Te nem láttad át, hogy itt az én bőrömet vitték vásárra? Én vagyok a magyar referens és rangban is a legkisebb! Aztán – nyilván, mert az ital jó volt – elsírta magát. – Hát azt hiszed Sándor, te, akivel egy gyárban dolgoztam, azt hiszed, hogy én nem tudom, hogy *nektek* igazatok van?!

Nagyon megsajnáltam.

Rájöttem, hogy vannak nálam kiszolgáltatottabbak is ezen a nagyon kurva prérin.

1970. Január 20. szerda

Az eheti számban van két rázós anyag. Most már centizem: ennyi hozsanna mellé félér ennyi – nem is bírálat – olyan ténymegállapítás, amire lehet építeni. Ilyen írás a *Baróti Palié*, a többnyelvű technikai szótárról, amelynek második kiadásakor – különös módon eltűnt a magyar nyelv és helyette hatodiknak bejött a spanyol.

Az én elsőoldalas írásom cseleesebb, nem ilyen direkt. Könyv érkezik a szerkesztőség címére: *A gépek üzemeltetése és karbantartása* a címe és magyarul nyomták. Megdöbbenek, merthogy az utóbbi évek sikertelenségei között talán épp az volt a legsúlyosabb, hogy a magyar nyelvű tudományos könyvkiadást nem sikerült megoldani. A mezőgazdasági könyvkiadó igazgatója nemrégén azt nyilatkozta az Előrének, hogy az alacsony érdeklődés miatt olyan elenyésző lenne a példányszám, hogy az efféle vállalkozás nem kifizetődő. És íme itt egy könyv, amely a kolofoon adatai szerint nyolcezer példányban nyomódott, s amelyet a csikszeredai Ágrónomusok Háza és a Hargita című helyi napilap adott ki. Tehát akkor hogy is állunk a rentabilitással?

Hát kábé így. Délelőtt hív Bányai, hogy az említett két cikket ki kell venni. Mondtam, hogy nem veszem ki, hanem azonnal a pártvezetőséghez fordulok.

Közben – miután költségvetésügyben újólag ki akartak velünk tolni – valóban fel is mentem D. Popescuhoz, hogy fogadjon. Simionescu a titkára – aki írókollégám – mondta: később felhív és megmondja, mikorra vár a főnök. Ez este nyolckor következett be. És, milyen furcsa az élet, alig tettem le a kagylót, hív Vela. – Mi a baj a szótárcikkkel? Mondom, hogy a pártvezetőséghez fordulok. – Kihez? Popescu elvtárshoz. – És miért nem hozzám? – Hát nem Ön vette ki az írást? – Nem. – És azt mondja: vegyük ki azt a részt, ahol arról írunk, hogy a magyar nyelv a románok számára is hasznos, meg hogy túl magas a száz lejes eladási ár, és akkor mehet. – Na és az én cikkem? – Ő azt sem ismeri, de olvassam be az utolsó bekezdést. Mi az, hogy az állami szervek hárítsák el az akadályt a magyar nyelvű tudományos könyvkiadás előtt? Kik azok? Mondom: például a könyvközpont és a kiadók. – Hát írja így és akkor az is mehet.

Pokoli! Ekkora képmutatást. Persze ennek örvendeni kell. Sikerült beépülnünk a különböző hatalmi csoportok közé. Megszűntünk védtelennek lenni.

Január 28. csütörtök

A Kolozsvárról visszaérkező munkatársak ma fájdalmas híreket hoztak ajándékba: jobb körök azt izenik, hogy írjuk héberül a lapot. Merthogy A Hétnél mindenki zsidó. Földes Laci szinte sírva javasolta: ezt meg kell fontolni. Taktikát kell változtatni. Itt van például X – itt konkrét nevek hangzottak el, de én nem írom le – nos ne ő csináljon Y-nal interjút, hanem egy más vallású. Mondom, szinte hörögte az indulattól, tehát utasítsam a kollegát, akivel húsz éve együtt dolgozom, akit szeretek, becsülök; "te büdös zsidó, ne

csinálj a másik büdös zsidóval interjút"?! Ezt sosem teszem meg. Ez nem taktikai kérdés!

Február 7. vasárnap

Olvasom a *Cinema* című román folyóirat idei 1. számát és örjögök. A Mihai Viteazul című film kapcsán "román nemzeti mítoszról" beszélnek! Mi pedig ha magyar nemzeti sajátosságokról szólnak azonnal kihúzzák. De van itt még egy nagyon kedves megállapítás is: leszögezik, hogy a film politikailag helyes, mert *nem sérti a törökök érzékenységét*. De, hogy Erdélyben él egy nép, amely ellen Vitéz Mihály hadai felvonultak és amely szintén érzékeny lehet a valójában görög nemzetiségű nagy román honapalítóra, nos erről szó sem esik. Sokszor az az érzésem, hogy ezek önmagukat kényeztetik azzal, hogy ilyen önfeledten viselkednek. Ez egy fajta szellemi onanizálás.

Február 20. szombat

Ceausescu tegnap a Német Dolgozók Tanácsának tagjaival találkozott. A jó németek – becsületükre legyen mondva – igyekeztek kihasználni európai védettségüket. Elmondták, hogy a szászok is, a svábok is tömegesen vándorolnak ki, mert hagyományaikat nem tisztelik, iskoláikat megszüntetik, a román hatóságok mindent elkövetnek, hogy beolvasszák őket. És mindez tudatos cselekedet – tünt ki a hozzászólásokból. – A Temes megyei Teremi község rendőrsége – például – az egész falunak akart kivándorlási útlevelet adni, bár sokan nem is kérték a passzust. Úgy látszik a helyi hatóságoknak jobb az, ha a lakosság egynyelvű, tehát tiszta román.

A Főnök emberséggel végighallgatta őket – merthogy ő emberséges – és utána tartott egy beszédet, amit az állampolgár holnap minden lapban és nyelven elolvashat. Én a hallott szöveg alapján kialakított véleményemet írom ide: *Az elektronika problémái az egyszeregy fényében*. Ez volt öméltósága zsenialitásának lényege.

Március 10. szerda

De ha csak ez volna, a hatalom, ám a helyzetből következően szörnyű megosztottságok keletkeznek. Íme egy február 9.-én írt Balogh Edgár levél:

Kedves Sándor,

leveled megkapott. Pedig dehogyis voltam s leszek irányodban bizalmatlan. Két barátom figyelmeztetett rá, hogy szorítóban vagy: úgy mondták egy íróellenes írás közlésére próbál valaki rákényszeríteni. Nos, hát erre üzentem szóban és telefonban, hogy használd fel érvnek, ha kell: a cikk kontrája kiváltja a prót, s azonnal jelentkezem ama költő – védelmében.

Mindkét "forrás" szerint különben erre előreláthatólag nem lesz szükség, mert maga a szerkesztőség tudja, mit csinál, ha csak – egy kerülő úton – nem ismétlődik a "befolyás".

Az olyasmit pedig – én is a gyakorlatban vagyok – nem lehet elkerülni, ha ellenérvként vitapartner nem jelentkezik.

Ne vedd tehát rossznéven valójában felajánlott – segítségemet. Tisztellek, szeretlek, s bízom józan ítéleteidben.

Cikket márciusban. A mostani közlést köszönöm. Én is ölellek

Balogh Edgár

Szeged, 1992. október 6.

Erről annyit, hogy *Illyés Gyula* ellen volt benn egy nagyon hosszú esszé. Az elkövető nem érdemli meg, hogy akkori tévedését most – több mint két évtized múltán – neki felrójam. De az efféle problémákkal – és ilyen sok volt! – akkor meg kellett birkóznai.

Különben lassan abba kell hagyni a múltidézt. Ezt ugyanis befejezni nem lehet, csak abbahagyni.

Példa. Íme egy levél 1972-ből. Írója barátom (volt?). A hangja talán hozza azt az ér-

zelmi töltetet, ami akkor is, és mindig erőt ad.

Kedves Sándor!

Boldog új esztendő akartam volna éppen mondani.

Szeretnék csak kezét fogni Veled. – Néha a szavak úgy sem érnek semmit... - Vagyis: hallgatni a körötted álló s téged el-nem hagyó fiúkkal.

Sok erőt Neked.

Elvesztettem én is hallgatag társam; Sükösd Ferkót.

De úgy-e él tovább, örökké a "gyülekezet". – "A fiúk gyülekezete"

Ölet:

F. Dénes

Hármasfalu, 1972. jan. 14-én.

A levélhez utóiratként annyit, hogy írója ma fontos személyiség Erdélyben. Én pedig áttelepült rokkant vagyok Szegeden. Nos egy kolléga Erdélybe ment a nyáron, s levelet küldtem vele a fenti barátoknak. A "gyülekezetről" érdeklődtem, hogy megvan-e még.

És hogy én ott tagnak számítok-e?

...Azóta hónapok teltek el. Válasz nem jött. Tényleg: nagyon elfoglalt ember.

Nemrég ezredik megjelenéséhez érkezett a bukaresti magyar művelődési hetilap, A Hét. Levélben értesülök erről, pesti barátaim írják meg, sőt a fénymásolt jubileumi példányt is elküldik. Érzi azt *Szöke István* és *Akác László* szerkesztő úr Pesten, hogy ez a jubileum esemény az én életemben is – bár csak 673 számot volt időm megszerkeszteni. Bukarestben talán ilyen apróságra, emlékezésre nincs idő. Igaz, hogy a lap fennállásának 15. évfordulóján sem jutottam eszükbe, pedig akkor még Bukarestben éltem és csak két esztendőnek előtte rúgtak ki. Dehát ilyen

az élet. Mindenki azt kapja a sorstól, amit megérdemel.

Persze most akaratlanul alaposan megdicsértem magam. Ugyanis az említett ezredik számban nagyon melegen megsímogatják, immár számárszürke buksimat. Ha nem is valamelyik újságíró közkatonája az én hajdani csapatomnak, de maga egy tábornok. A legnagyobb élő romániai magyar írók egyike, a romániai magyar közélet legjelentősebb szellemisége: Méliusz József. Az említett jubileumi számban ugyanis van Méliusznak egy ebből az alkalomból írt levele, amelyben az elődökre emlékezteti a maiakat. És abban van egy mondat, amely nekem szól és amely-

től valahogy kiegyenesedik a gerincem. Így hangzik: "És gondoljunk itt Huszár Sándorra, aki ezt a lapot elindította és akit innen elűztek."

Persze most az olvasó úgylehet megáll és azt kérdi: miért kell ettől meghatódni? Hiszen ez pusztán ténymegállapítás!

Nos, hát erről van szó, hogy Méliusz József megajándékozott a tények igazával. Dacosan, mint életében annyiszor a szemébe vágta a világnak az igazat. Akkor is, ha az már nem aktuális.

P.S.

Palócföldiek !

Szerződésünk ezzel lejárt. Köszönöm, hogy szövegeimet egy éven át közöltétek.

Köszönöm, hogy magatok közé fogadtatok. Köszönöm.....

De hátha még találkozunk. Úgy legyen ! (a Szerző)

-Reméljük (a Szerk.)

Hibó Tamás: Tempó (rézkarc)

palócföld
KÖZÉLETI, IRODALMI, MŰVÉSZETI POLYÓIRAT

**Public literature and art monthly of the
Culture Department of Nógrád County.**

Prepared by Publisher Mikszáth.

Chief editor: József Pál

Chief publisher: Dr. János Németh

Address of editorial office:

H-3101 Salgótarján, Pf.: 270.

Tel: (0036) 32-14-386, 32-11-022

MEGJELENT

Bódi Tóth Elemér esszékötetete **Szombati tünődések** címmel
R. Tóth Sándor epilógusával (Novitas-B. Kiadó, Balassagyarmat).

Handó Péter versei és szövegei **Képek egy feledhető jelenből** címmel
(Salgótarján, Balassi Bálint Könyvtár nyomdaüzeme).

Nógrád Megyei Pedagógiai Intézet TANÁRUDÁJA

3100. Salgótarján, Május 1. út 81-83.
Tel./fax: (32) 10-574, 14-814

Nyitvatartás: Munkanapokon 13.00-16.000 óráig
Keresse: VARGA CSILLÁT

SZOLGÁLTATÁSOK

- tankönyvek, nyelvkönyvek, szótárak, atlaszok, térképek,
- tanári kézikönyvek, pedagógiai szakkönyvek, oktatási segédletek, eszközök,
- tudásszintmérő feladatlapok, vizsgákra (érettségire) való felkészülés segédanyagainak
 árusítása és megrendelés szerinti beszerzése,
- valamint egyéni igény szerinti oklevelek, meghívók, nyomtatványok, feladatlapok **elkészítése.**

A TANÁRUDÁBAN megvásárolhatja és előfizetheti a **Palócföld** folyóiratot.

Alapítvány

A PALÓCFÖLD Szerkesztősége

PALÓC KULTÚRA ALAPÍTVÁNYT hozott létre.

Az alapítvány célja többek között a PALÓCFÖLD folyóirat szellemi műhelymunkájának fenntartása és gazdagítása, díjak, pályázatok alapítása és kiírása, valamint a történelmi Nógrád Megye (Nagykürtös, Losonc, stb.) művelődéstörténeti hagyományainak, szlovákiai magyar nemzetiségű alkotók és a lakosság kulturális feltételeinek javítása is.

Az Alapítvány nyitott bel- vagy külföldi természetes, illetőleg jogi személyek vagyoni (pénzbeli és dologi) adományai előtt, amelyről az Alapítvány Kuratóriuma köteles nyilvánosan elszámolni.

Az Alapítvány támogatóinak nevét vagy a cég címét, kívánság szerint a PALÓCFÖLD folyóiratban megjelentetjük, valamint kedvezményes reklámlehetőséget biztosítunk számukra a Mikszáth Kiadó könyvein és más, a kiadó által szervezett fórumokon.

Az 1989. XLV. 34. paragrafus szerint csökkentheti az Ön éves adóalapját az Alapítványnak felajánlott pénzüsszeggel.

Az OTP Nógrád Megyei Igazgatóságánál vezetett bankszámlánk száma: 5062-7.